
Posudek na diplomovou práci Ondřeje Kostky

Obhajoba klasického liberalismu

Práce je věnována obhajobě základních idejí klasického liberalismu, za jehož protagonisty autorovi posloužili především Friedrich August von Hayek a Robert Nozick. Upozorňují však, že mezi nimi je jistý rozdíl, který autor opomíjí. Robert Nozick v jisté návaznosti na Johna Locka přichází s morální obhajobou klasického liberalismu. Nespokojuje se tedy s „ekonomickou argumentací“, která ospravedlnění volného trhu spatřuje v efektivitě a produktivitě distribuce statků ve společnosti. Nozick naproti tomu bere vážně Rawlsovu výzvu, že ospravedlnění řádu se nemůže obejít bez morálních pojmů, proto formuluje svou teorii jako teorii oprávnění (entitlements), tedy v morálních pojmech. Hayek naproti tomu patří ke klasickým liberálním ekonomům: jeho téma je racionalita trhu a iracionalita plánovaného hospodářství. Pravdou je, že Hayek překračuje hranice ekonomické teorie, když chce zásadněji dokázat, že volný trh (tržní společnost) je nejen zdrojem racionality a produktivity jednání, ale je také zárukou svobody. Liberální pojetí svobody se tak stává spojnicí obou myslitelů. Ondřej Kostka proto právem liberální pojetí svobody činí základem své charakteristiky klasického liberalismu. V této úvazu se mu sbíhá jak argumentace Hayekova, tak Nozickova. Jelikož ale nedosti rozlišuje mezi těmito klasickými liberály, tak přehlíží, že Nozick není žádným zapřísáhlým stoupencem negativní svobody, jak by podle Kostkova výkladu měl být. Nozick vychází z lockovského pojetí self-ownership, což je jeho verze morální autonomie, která je lockovská (zbavená ovšem teologických rysů) a neomezuje se na negativní svobodu. Tyto důležité jemnosti Kostka ve své práci opomíjí. Opírá se totiž o Hayeka a jeho pojetí tržního řádu a tak se mu zdá, že vystačí s pojmem negativní svobody.

Ondřej Kostka správně poukazuje na to, že je řada liberálních teorií společnosti, státu i práva a že je třeba mezi nimi rozlišovat. Nicméně zaujat Hayekem řadí tyto teorie do sestupné linie, která od svobody vede k nevolnictví. A právě tuto linii Kostka ve své práci sleduje. Nejprve uvádí Rawlsovo pojetí politického liberalismu, nicméně až následovníci, jako je zvláště Ronald Dworkin rozvinuli rawlsovský egalitarismus způsobem, jenž Kostka nesmlouvavě kritizuje. Z hayekovského hlediska je tento egalitarismus cestou do otroctví, ale argumentace je „jen“ ekonomická a sporná, jak jsou sporné všechny ekonomické teorie. Kdyby se Kostka podíval na problém Nozickovým očima, tedy z hlediska morální autonomie

(self-ownership), pak by jeho argumentace musela být přeci jenom sofistikovanější. byť by zřejmě dospěl k podobným závěrům.

Za slabinu práce považuji nedostatečný rozbor vztahu liberalismu a demokracie. nepochybně je to téma důležité a Kostka se mu věnuje v 6. kapitole. Je to pro něj klíčové téma: Jak jinak vysvětlit, že klasický liberalismus vzal historicky vzato za své? Odpovědí může být jen nástup masové demokracie. Kostka masovou demokracii ale charakterizuje ideologicky: Prioritou voliče pak není svoboda, nýbrž rovnost a politická moc teď patří masám, a to znamená, že politika je iracionální, protože politici musí slibovat výhody masám a redistribuce je neodbytná. Lze se shodnout, že s masovou demokracií se zrodil sociální stát, ale jak jej definovat v morálních pojmech? Má nám stačit hayekovský argument, že je to společnost neproduktivností a nesvobody? Chtělo by to důkladnější úvahu o demokracii. Z daného hlediska totiž platí: Nejlepší demokracie je žádná demokracie. Škoda, že se Kostka neseznámil s dlouhou liberální tradicí teorie demokracie, která se pokouší o demokracii uvažovat ekonomicky a nelze přitom popřít, že se jedná o liberální teorii demokracie. Patří do ní Joseph Schumpeter a Anthony Downs a v současnosti teorie racionální volby. Tyto teorie by asi nezměnily závěry, k nimž autor ve své práci dospívá, ale nabídly by mu širší rezervoár argumentů, aby jeho práce nepůsobila tak ideologicky jednostranně.

Autor každopádně prokázal své značné intelektuální schopnosti. Osvojil si důkladně klasickou liberální tradici a je schopen jasně a výstižně formulovat své argumenty. Rovněž jeho schopnosti stylistické jsou na patřičné úrovni, takže v tomto ohledu nelze práci mnoho vytknout. Nezabýval jsem se tolik formálními náležitostmi diplomové práce a její stylistickou úrovní. Neshledal jsem totiž v tomto ohledu žádné vážnější nedostatky. Klasický liberalismus je v práci výborně vystižen, ale chybí přesnější analýza odpůrců a protivníků. Navrhuji proto klasifikovat jeho práci jako **velmi dobrou**.

Doc. PhDr. Milan Znoj

V Praze dne 25. 1. 2009

